

5. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása

A kunhalmok legrégebbi kultúrtörténeti emlékeink, a Kárpát-medencealföldi részén előforduló mesterségesen létrehozott jellegzetes földhalmokelnevezése, amelyek különböző korokból származnak. Jellemzően 5-10 métermagasak, 20 és 50 méter közötti átmérőjű kúp vagy félgömb alakúképződmények, melyeket sokszor víz mellé, de vízmentes területekreépítettek. A legkorábbi leletek szerint elsődlegesen tellek (lakódombok)voltak, később temetkezési célt szolgáltak, de minden időben és korszakban betöltöttek valamilyen funkciót. Települések őrzői voltak az őrhelyek vagystrázsahalmok, közigazgatási, települési határok vagy főbb közlekedésiútvonalak jelzői a határhalmok. Néhány még ma is fontos földmérési pont,de fontos lehet a vallásban betöltött szerepük is, hiszen istenként tiszteltéka valláshoz kötődő, mítosszal körülvevett, titkokat hordozó halmokat.

A szakirodalomban Horváth István (1784-1846) használta először akunhalom elnevezést, a letelepedő kunok művének tulajdonította azokat.Jerney János szerint (1851) a kunhalom elnevezés a nép ajkán az 1800-asévekben már nem él, már csak az írói nyelv használja.A névhasználat körül ma is vita zajlik, gondot jelent, hogy milyen térszíniformát sorolunk a kunhalmok közé.

Forrás: Szelekovszky László: Békés megye kunhalmjai

MEZŐBERÉNY kunhalmainak nyilvántartási rendszere:

Székely dűlő IV.

A kondorosi völgy sekélyebb kanyarulatának DNY-i részén,1,5 méter magas és 30 méter átmérőjű.

Bodkás vagy Bodzás halom

A Ligeti út és a Körgát találkozásánál, azúttól D-re látható. A középkori Berény falu temploma állt rajta.3 méter magas és 50 méter átmérőjű.

Dóg vagy Dög halom

A Kereki határrész kiemelkedő dombja, ÉK-DNyirányú elnyúlású. 2,5-3 méter magas, 50-80 méterátmérőjű.

Békás dűlő

A gyomai országút és a vasút között a Róth tanyai tsz majortólÉNy-ra, egy feltöltődött érmeder keleti partján található.1 méter magas és 15-20 méter átmérőjű.

Bódis-háti dűlő

A város É-i részén, a körgát É-i oldalán található É-Dirányú dombhát., K-ről mélyebb vízjárta terület.1 méter magas és 25 méter átmérőjű.

Kérhalom

A tarcsai úttól Ny-ra található, Mezőberény és Köröstarcsasarakpontja. Kisebbik része Köröstarcsához tartozik. A Lászlózugicsatornával elvágták, majd 1988-ban egy újabbal megsértették.Régen országút haladt el mellette, és egy falu lehetett rajta. 80 méter átmérőjű és 2,5-3 méter magas.

Hídeg halom

A város É-i szélén, a Kistarcsai Ókert nevű egykoriSzőlőskert DNY-i csúcsán található. 1978-ban aLászlózugicsatornával megcsönkítették.40 méter átmérőjű és 2 méter magas.

Tücsök vagy Prücsök halom

A Körös ősi felhordásán alakították ki. AKöröstarcsa felőli D-i oldalátmegsemmisítették40 méter átmérőjű és 1,5 méter magas.

Álmos halom

Tisza háti dűlő, a Bünkösd ősi medrét kísérő partvonulatlegmagasabb része. 3 méter magas, 80 méter átmérőjű.

Néhány halom, melyekről tudjuk, hogy létezett, de mára csak az elnevezését és helyét ismerjük:

Laposi kertek alja

Elhordták

Hosszútelki dűlő - Névtelen halom

Tetején tanyaromok. Nem biztos, hogy kurgán. 1,5 méter magas, 40 méter átmérőjű.

Belentai - halom

Elhordták.

Rókás halom

Beépített tanyával, Rókás Braun tanya.

Józsa tanya

Tanya rom

Tisza-háti dűlő

A Büngösd ősi partján állhatott a Kapony vagy Kaplony-halom, ma már nincs meg.

Forrás: Szelekovszky László: Békés megye kunhalmjai

A Mezőberényben fellelhetők közül a legjellegzetesebb a Tücsök-halom, vagy régies nevén Prücsök-halom. Eredetileg lakódomb lehetett, később temetkezési célt is szolgálhatott, mert ebben a halomban 1901-ben sírtaláltak, melyből előkerült egy ezüst kőbetétes csat és egy jellegzetes gepida, ékbnyomkodásos edény. 1971-ben egy újabb feltárás során a találthárom gepida sír egyikében egy nő feküdt, akinek pontkördíszes bronzfibulája (ruhakapcsa), kő övcsüngődíszei és kettőskónikus edénye a 6. század első feléből származhatott.

Forrás: Gepida sírok a mezőberényi Tücsök-halomból (Békés megye)

6. Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett

A megyénkben történt újabb halomfeltárások során bővültek a halmokjellegzetes temetkezési rítusával kapcsolatos ismeretek. E temetkezések legjellemzőbb közös vonásai a sír és sírépítmény gondos előkészítése. A sírt vagy faszerkezet borítja vagy gyékényből, szövetből, bőrből, fűből készült sírtakaró maradványai lelhetők fel benne. Szinte kizárólagosan nyugati tájolásúak, a halottat háton, térdben felhúzott lábakkal helyezték el. Közös jellemvonás még az okkerfestés alkalmazása, és az eszközök és ékszerek előfordulásának ritkasága.

A kunhalmok törvényi védettségét már a 19. század végétől sürgették aszakemberek, amióta bebizonyosodott ezen halmok mesterséges eredete. Ezt részlegesen az 1963. évi 9. számú törvény biztosította, de csak kevés halomnak adott védettséget, és ezek közül is a legtöbbnek csak ideiglenesen. Kissé javult a helyzet a Hortobágyi Nemzeti Park megalakításakor és a tájvédelmi körzetek kialakításakor, hiszen a területükön álló halmok területi védettséget kaptak. Más halmoknak (régészeti lelőhelyeknek) a múzeumok biztosíthattak védettséget.”

Forrás: <http://hu.wikipedia.org/wiki/Kunhalom>

Az 1996. évi természetvédelmi törvény már külön védetté nyilvánítási eljárás nélkül (ex lege) nevesítve részesíti védettségben a kunhalmokat. Ekkor indult meg a kunhalmok nyilvántartásának elkészítése. Ezek a mesterségesen kialakított halmok tájképi értékeik mellett régészeti értéket is képviselnek, állat- és növényviláguk egyediségével is kitűnnek környezetükből. Ha semmit nem csinálunk velük, felhagyunk a szántásukkal, bolygatásukkal, már gazdagabbak vagyunk, nemcsak anyagilag, gazdaságilag, hanem ami fontosabb, az ősi örökségünk megmaradásával, több ezer éves emberi kultúra megőrzésével.”

Forrás: Szelekovszky László: Békés megye kunhalmjai

Nem csak Mezőberény, de a térség és az ország számára is fontos, megőrzendő értékek.